

ATHENÆUM.

ÖTÖDIK ÉV

Pesten.

Februarius' 2. 1841.

14. szám.

Tartalom: Vallatások. Vége (*Kossovics Károly*). — Literatura: Guzmics' Oedipusa és Iphigeniája. Folytatás (*Húnfalvi*). — Az álarczos táncmulatság. Német novella (*Molnár Sándor*) — Tárca: Magyar játékszini krónika. — Nyilatkozás.

Vallatások.

X.

De ha ezek mind elháríthatnának is, nézzük a' vallatásokat czélszerűségökre, bizonyítványi erejökre nézve.

Azon fenyítő rendszerekben, hol az önvallomás teljes bizonyítványi erőre emeltek, alapszabályyá vált, hogy az önajak' vallomása többet nyom ezer tanúnál. *Propria oris fassio praevallet mille testibus*.

Nem szólok példákról, mert vajmi számtalanokat előhozhatni, hogy az önvallomásokból elkárhozottaknak, utóbb, noha már későn, ártatlansága kisült. Minden nemzet' fenyítő évkönyvei tömvek illyesekkel. Inkább azon okokat nyomozzuk kissé, mik az embert, a' magára vallott bűn által önelkárhozása' eszközlésére vezérelhetik akkor, midőn a' vádesetben ártatlan, 's miután a' kínzás eltörölve.

Valahányszor ez megtörténik, annak oka mélyebben rejlik az emberi szív' ezer titkos, 's elegendőleg alig kifejezhető redőzetiben. Közönségesen úgy látszik, hogy az ember' természetében van az önsorsán 's állapotjáni javítás' 's könnyítés.

Emez önszeretet sugalta ösztön jogosítani látszik az embert, ha nem is a' lélekösmeret' belső bírószéke, legalább kül törvény-

szék előtt, ha az ügy' részéről igazságtalan is, tetteleg elkövetni mindent a' reá háromló súlyos következés' eltávoztatásául.

Vagy legalább nemleges és hanyag magaviselete által mindent elmulasztani a' büntetés' elősegítése, 's így sorsa 's állapotja' súlyosítása, veszélyeztetéseül. Ez ha erkölcsileg nem menthető is, de a' szoros jog és kötelesség' fogalmával nem ellenkező, sőt az önfentartás' általános törvényével, melly a' közönséges természeti ösztönön alapul, megegyező.

Azonban mind e' mellett mit tapasztalunk a' gyakorlati életben? Azt, hogy a' legrögzöttebb gonosztevőknél is ritkább az eset, hogy a' védelem e' nemét használnák. Sőt álméletlalt látjuk, hogy olly esetekben is, hol a' vádat merő tagadással elmellőzhetnék, azt önként magokra vállalni készek. Minek oka ismét mélyebben fekszik.

XI.

Figyelmesen vizsgálva az embert vele született a' való 's jó iránti bizonyos előkelő érzelem és szeretet, melly ha ferde nevelés, ellenkező társasági viszonyok 's körülmények által megnémíttatik, sőt el is fojtatik keblében, végkép még is ki nem irtathatik úgy, hogy az élet' elválasztó 's ünnepélyes perczeiben, a'

még annyira elromlott elmékben is ki ne törjön, fel ne szólalomljék.

Ha minden lélektani észrevételek nem csalnak, nagy a gonosztevőben a belküzdelem és önmeggyőztetés (ha önvédelmielő is) az igazság elnyomása, a gonoszság palástolására.

Innét a testi kínzások eltörlése után semmi sem gondoltatható ki helyeseb pótszerűl mint a vallatás. Ez ügyesen és húzamosan intézve a vallatásban a legnagyobb belerötetetés, vívódás és ellankadás lépésőjére vitethetik.

A vallatott ekkor az önvédelem és vádlás, a való's hamisság, a szinlett jó's eltakart gonoszság végszürtei közt hánykódtatva, egyhez lekötve, szüntelen a másikkhoz visszalöketik, és ama' vészhányta hajóként valódi Sylla, és Charybdis közt forogva sülyedez.

Csak ritka eltökélésnek, vagy inkább rögzöttségnek adatott e' küzdésen diadalmaskodni. Többnyire önfertelmességétől undorodva, súlyától nyomatva, azon enyhíteni, tágritni akart, mindent kiválva, igazolását — justificatio — így mintegy ohajtva, elősegítve.

De épen a gonosztévőben tapasztalt ezen önelzásás a valóért, ezen önkényes kockázatása mind annak, mi ittlétünkben kedves, és becses lehet csupán egy belerkölcsi ösztön' csillapításaért, épen ez, mi a vallástételeket bizonytalanokká, szoros jog előtt erőtlenné teszi.

XII.

Nagy az emberben az önelzásás és fölláldozásrai hajlam. Ha folyvásti táplálatra talál, könnyen legyözhetlen szenvedélye fajul. Amazt a szerencsétlenség' leverő súlya, emezt az erény' hájképzete, az ártatlan öntudat egyiránt edzi.

A szerencsétlenség nem egyedül a ránk szenvedőleg ható folytonos balesetek' iránylag nagy öszvegeből áll, hanem főkép képzelő tehetségünk' ingere lékenységétől függ. Néha kisebb baleset is elviselhetlenné válik, midőn máskor a ránk nehezedő viszályok közepett némi tompa érzéketlenségben merevedünk. Az ember annyira leveretik, hogy végre minden életszesz és rugalom eloltva, fagylyalva, mitsem hágy kívánandót, mint nyomorú léte' szaporá félbenszakadtát.

Vagy a belszenvedélyek' gátolhatlan árja, minek példáját a költészet egy Niobe, Didó, a történetek Lucretia, Cleopatra' fájdalmaiban adják, vagy a lelket, testet tikasztó tartós sanyarók' legyözhetlen's reménytelen felhalmozta, például az örök rabságra és szenvedésre kárhozottnál, kegyelem's ajándek gyanánt tekinteti a végszapást.

Illy nagy szenvedők' mind e' két nemével telvék az emberiség' évkönyvei. És ha a szenvedés e' fokozatot éré, akkor édes alkalom, mit az igazság' keze az önvallomásban nyujt, az utána epedve sovárgónak.

Más az önfeláldozás' szelleme. Alapja a magasztas fölhevülés jóért, nagyért, dicsőért. Edzője a kin, fájdalom, veszteség' mérhetlensége, szörnyei. Hány vértanu, hős, és ártatlan áldozá föl életét, önkényleg tornyozva fejére a legborzasztóbb vézeket, házaja, vallása, kedvese, barátja, embertársáért. Kit nem ragada tiszteletre Socrates' önfeláldozása? Ki nem lelkesült Kont, és a harmincz vitéz' állhatatosságán a halállal szemközt?

Az ártatlan öntudatainak, méltatlan szenvedésnek, egy védett, szabadított, nagy érdeknek's kedves tárgynak igéző a' malasztja. A nemesb érzetű kebleket gyötrelmek' özönében, legkeserűbb végpercekben is édes kéjjel elárasztó.

Az emberszív' mélyeit vizsgáló's ismerő törvénytörzés övni fogja törvénytörzéseiket illy véráldozatoktól, kezeit ártatlan embervérbe nem fűröszteni, az önvallomást bizonyítványi erőre soha sem emelendi.

Kossovics Károly.

Literatura.

Hellen classicusok magyar fordításokban, kiadja a m. tud. társaság. I. kötet. Ódipus a király, Sophocles' szinműve, és Iphigenia Aulisban, Euripides' szinműve, az eredeti helenből fordította Guzmics Izidor, apát, m. tud. társasági tiszt. tag. N8r. 204 l. Ára 1 ft 12 kr cp.

(Folytatás.)

Negyedik szin.

915. . . . Nem mint okos

Ember tekintti újban a' mult dolgokat. Kissé homályos; οὐδε τὰ καινὰ τοῖς παλαιῖς τεκνύονται, a' multon nem tanulja az újakat.